

Luis Alberto HERNANDO CUADRADO i Jesús SÁNCHEZ LOBATO (EDS.)
La configuración lingüístico-discursiva en el periodismo científico
Madrid: Iberoamericana-Vervuert, 2017, 308 p.

La configuración lingüístico-discursiva en el periodismo científico aplega deu estudis que analitzen la reformulació del registre científic i tècnic en el text periodístic de divulgació. El corpus de partida són diaris i revistes en espanyol, ja sigui en paper o en la seva versió electrònica, com ara, entre d'altres, *El País*, *ABC*, *El Mundo*, *El Periódico de Cataluña*, *La Voz de Galicia* (diaris), *Muy Interesante*, *Medicina Clínica* o *Quo* (revistes). En conjunt, el llibre aporta una anàlisi força completa dels diferents recursos (gramaticals, lèxics i discursius) de què disposa el periodista a l'hora de traslladar el coneixement procedent d'un context especialitzat a una situació comunicativa nova, amb una audiència llega o semillega i de perfil heterogeni. Com bé mostra Yves Jeanneret a *Écrire la science* (1994), en el procés de recontextualització de la ciència a l'espai mediàtic d'un públic general queden alterats el receptor (del científic, l'investigador o l'especialista passem a un públic massiu no expert), la finalitat (de millorar les condicions de vida dels ciutadans a informar-los, entretenir-los i aixecar-ne el nivell cultural) i el missatge (d'un text amb funció bàsicament referencial, al servei de la qual es troba justament la terminologia, a un text amb presència de les altres funcions: metalingüística, emotiva, conativa i fins poètica); el llibre que ressenyem, doncs, se centra en el darrer d'aquests elements.

El capítol 1, «Del registro científico al discurso periodístico de información y divulgación de la ciencia», és obra del primer editor del volum i presenta els trets que, a parer seu, caracteritzen el registre científic (precisió, objectivitat, concisió), d'una banda, i, de l'altra, el periodisme d'informació i divulgació de la ciència (el qual pot incorporar elements propis del codi oral i recursos com la sinonímia, l'exemple, la definició, l'analogia i la citació). Com que enceta el volum, i atès també el seu caràcter general, hem d'entendre que pretén servir de base per a la lectura dels capítols restants. Tanmateix, una tal intenció ve servida amb un to que al més sovint és, en lloc de descriptiu, prescriptiu, a la manera, una mica, dels llibres d'estil dels mitjans (una mostra només, de la p. 39: «Los tecnicismos no tienen por qué estar totalmente excluidos del discurso en el periodismo científico. No obstante, conviene tener una serie de precauciones al usarlos. Así, no deben aparecer aislados o con escasas referencias al conjunto terminológico del que forman parte»). Esperariem, a més, que l'autor analitzés els textos amb què il·lustra alguns dels aspectes que comenta; això no ho fa, i es perd, doncs, l'oportunitat d'aprofundir en el tema.

Els quatre capítols següents, signats per M. A. Penas Ibáñez, R. González Pérez, A. Hernando García-Cervigón i A. Cervera Rodríguez, aborden sengles gèneres

periodístics: l'editorial, l'article de divulgació científica, la notícia científica i l'entrevista científica. El primer examina amb detall sis editorials publicats en cinc revistes diferents (*Mar*, *Farmacéuticos*, *Muy Interesante*, *Tratamientos Térmicos i Medicina Clínica*), ordenats en progressió creixent de complexitat estructural, i mostrant l'impacte de les imatges i de la disposició tipogràfica en la interpretació del contingut (i, doncs, el concepte d'hibridació genèrica; en aquest cas, entre l'editorial i l'anunci publicitari). El segon fa una caracterització de l'article de divulgació científica a partir de l'anàlisi de sis textos publicats a la versió electrònica d'*El País* incintidint sobretot en el contrast entre aquest gènere (que admet estratègies argumentatives com l'humor i la ironia) i l'article científic especialitzat (que no les admet). El tercer exposa els trets de la notícia científica des del punt de vista de la sintaxi, la designació del referent i la codificació del titular. El quart, finalment, explora l'entrevista científica, entesa com a esdeveniment comunicatiu en què concorren dos universos de referència, el de l'investigador i el del periodista, mitjançant l'alternança de preguntes i respostes.

Els cinc capítols restants aborden aspectes específics: el lèxic (capítols d'A. Puigverd Ocal i de S. Robles Ávila), la retòrica (X. Laborda Gil), la toponímia (J. García Sánchez) i els elements col·loquials (J. Torres Álvarez). El capítol de Puigverd, confús i mal escrit, se centra en el lèxic de la premsa digital, mentre que el de Robles, potser el millor del volum, mostra els efectes discursius de l'ús de la terminologia a partir de l'estudi d'un corpus de 115 notícies publicades entre els anys 2015 i 2017 a *El Mundo*, *El País*, *La Vanguardia* i *ABC*; és mèrit de l'autora d'haver sabut afrontar el tema amb realisme: no sucumbeix a la concepció dicotòmica, encara a l'ús, que confronta el llenguatge científic i el llenguatge no científic (on quedaria inclòs el llenguatge periodístic) i opta per la idea de continu entre dos pols, el tècnic (encarnat per la terminologia) i el col·loquial (encarnat pel lèxic ponderatiu), entre els quals hi hauria estadis intermedis de creació neològica. Per la seva banda, Laborda analitza quatre articles expositius especialitzats, escrits per Giulio Lepschy, Roger Chartier, Tullio De Mauro i Umberto Eco, publicats als anys noranta del segle passat als suplementes *Liber* i *Babelia* d'*El País*; en tots quatre s'usa el procediment retòric de l'amplificació –això de banda, Laborda subratlla amb encert que aquests textos (extensos, acadèmics i amb un acompanyament paratextual escàs) són una mostra de periodisme cultural del tot estranya als temps actuals. El penúltim capítol d'aquest bloc, de García, exposa les dificultats que comporta l'ús, a la premsa, de topònims (d'exotopònims, majorment), i l'últim, de Torres, descriu els elements col·loquials detectables en un corpus de vuit articles sobre salut publicats a les revistes *Muy Interesante* i *Quo*.

En conjunt, el llibre peca d'una certa superficialitat en el tractament de les qüestions i d'una certa tendència, també, a la descripció (i a l'enumeració de característiques) més que no pas a l'explicació dels fenòmens, cosa que fa que el que s'hi diu sigui sovint una mica pla i fins i tot tòpic o sabut (és clar que aquest no anar gaire més enllà del que és directament observable que se li pot imputar és, en última instància, un judici condicionat pel perfil, la formació i les expectatives del lector, i és

probable que sigui més compartit entre filòlegs i lingüistes que entre comunicadors). En aquest sentit, és una llàstima que no s'hagi tret profit de la línia que, des d'una òptica que en podríem dir textualista, va encetar Guiomar Ciaupuscio el 1997 amb l'article «Lingüística y divulgación de ciencia» (accessible al portal Academia.edu), en què va formular les tres operacions de transformació a què ha de ser sotmès el text científic si el volem fer apte per al consum massiu: expansió (o incorporació d'informació no present en el text font), reducció (que pot ser per supressió d'informació o per condensació) i variació (o modificació textual, que pot afectar, entre d'altres aspectes, la presentació de la informació, el lèxic i la modalitat enunciativa). Observem en el volum, així mateix, la dispersió de continguts a què ens han avesat els reculls de contribucions d'autoria diversa: del titular, per exemple, se'n parla una mica arreu, i també de la presència, en el periodisme científic, del lèxic valoratiu i de l'analogia com a recurs de facilitació de la comprensió del coneixement especialitzat.

Ja per acabar, és de justícia que remetem el lector interessat en la qüestió a dos llibres catalans: el de Josep-Anton Castellanos *Els llenguatges d'especialitat i la divulgació periodística* (2001), d'intenció bàsicament pedagògica, i l'editat per Margarida Bassols *La divulgació en els nous formats televisius* (2012), centrat exclusivament en el discurs de divulgació de coneixements vehiculat per televisió.

Josep Besa Camprubí
Universitat de Barcelona